

ТЎҚИМАЧИЛИК ИШЛАБ ЧИҚАРИШНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ ТАШКИЛИЙ-ИҚТИСОДИЙ МЕХАНИЗМЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ

Азимова Л.С.

Тошкент тўқимачилик ва енгил саноат институти

E-mail: azimovalola596@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18373441>

Аннотация

Ушбу мақолада тўқимачилик ишлаб чиқаришини ривожлантиришда ташкилий-иқтисодий механизмларнинг ўрни ва аҳамияти таҳлил қилинади. Корхоналар фаолиятини самарали ташкил этиш, иқтисодий рағбатлантириш тизимларини такомиллаштириш, инвестициявий фаолликни ошириш ҳамда инновацион ривожланишни таъминлаш масалалари ёритилган. Шунингдек, соҳани барқарор ривожлантириш учун ташкилий-иқтисодий механизмларни оптималлаштириш бўйича илмий-амалий таклифлар ишлаб чиқилган.

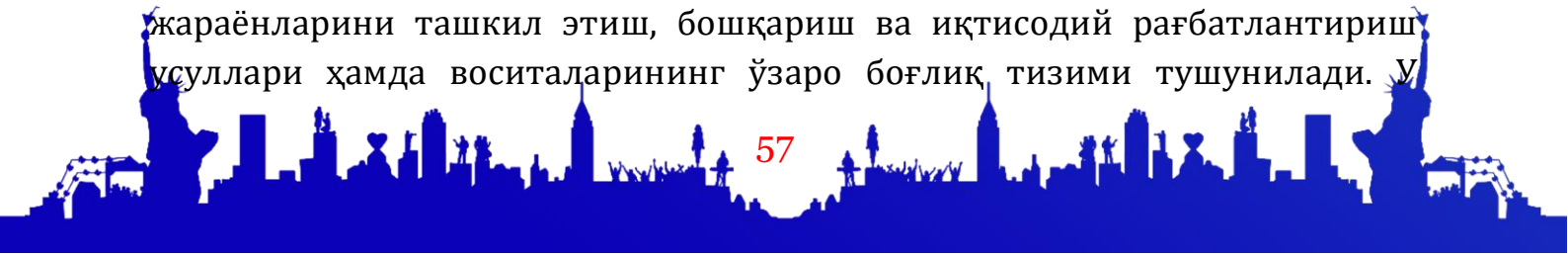
Калит сўзлар: тўқимачилик саноати, ташкилий-иқтисодий механизм, бошқарув, инвестиция, инновация, рақобатбардошлик, кластер

Бугунги кунда тўқимачилик саноати миллий иқтисодиётнинг стратегик тармоқларидан бири ҳисобланади. У аҳолини иш билан таъминлаш, қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини қайта ишлаш, экспорт салоҳиятини ошириш ва ҳудудий ривожланишни қўллаб-қувватлашда муҳим ўрин тутади. Шу билан бирга, глобал рақобатнинг кучайиши, бозор талабларининг тез ўзгариши ва технологик янгиланиш жараёнлари тўқимачилик ишлаб чиқаришини ривожлантиришда янги ёндашувларни талаб этмоқда.

Амалда кўплаб корхоналарда ишлаб чиқаришни ташкил этиш, бошқарув тизимлари ва иқтисодий рағбатлантириш механизмлари замонавий талабларга тўлиқ жавоб бермайди. Бу эса ишлаб чиқариш самарадорлигининг пастлиги, инвестициявий фаолликнинг чекланганлиги ва инновацион ривожланиш суръатларининг секинлашишига олиб келади. Шу боис, тўқимачилик ишлаб чиқаришини ривожлантиришда ташкилий-иқтисодий механизмларни такомиллаштириш масаласи долзарб илмий-амалий аҳамият касб этади.

Ташкилий-иқтисодий механизм тушунчаси ва унинг моҳияти

Ташкилий-иқтисодий механизм деганда ишлаб чиқариш жараёнларини ташкил этиш, бошқариш ва иқтисодий рағбатлантириш усуллари ҳамда воситаларининг ўзаро боғлиқ тизими тушунилади. У

корхонанинг стратегик мақсадларига эришиш, ресурслардан самарали фойдаланиш ва рақобатбардошликни таъминлашга хизмат қилади.

Тўқимачилик ишлаб чиқаришида ташкилий-иқтисодий механизм қуйидаги асосий элементларни ўз ичига олади:

- бошқарув тузилмаси;
- ишлаб чиқаришни ташкил этиш шакллари;
- молиявий-иқтисодий рағбатлантириш тизими;
- инвестиция ва инновация сиёсати;
- бозор инфратузилмаси билан ўзаро ҳамкорлик.

Мазкур элементларнинг уйғун ишлаши ишлаб чиқаришнинг барқарор ривожланишини таъминлайди.

Тўқимачилик ишлаб чиқаришини ривожлантиришда ташкилий омиллар

Ташкилий омиллар ишлаб чиқариш жараёнларининг самарали ташкил этилиши ва бошқарув тизимининг такомиллашганлиги билан боғлиқ. Бу омилларга қуйидагилар киради:

Бошқарув тузилмасини такомиллаштириш

Самарали бошқарув тузилмаси қарор қабул қилиш жараёнларини тезлаштиради, масъулият ва ваколатларни аниқ тақсимлашга ёрдам беради. Иерархик тизимлар ўрнига функционал ва матрицали бошқарув моделларини жорий этиш ишлаб чиқаришнинг мослашувчанлигини оширади.

Ишлаб чиқаришни ташкил этиш

Ишлаб чиқариш жараёнларини оқилона ташкил этиш, технологик занжирларни оптималлаштириш ва иш ўринларини эргономик жиҳатдан тўғри жойлаштириш меҳнат унумдорлигини оширади.

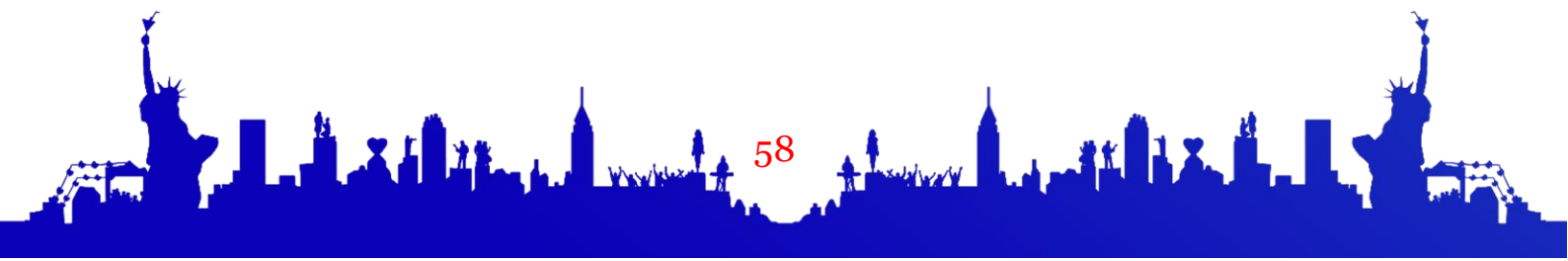
Кластер ва кооперация моделлари

Тўқимачилик кластерларини ривожлантириш, хом ашёдан тайёр маҳсулотгача бўлган барча босқичларни бир тизимга бирлаштириш ишлаб чиқариш харажатларини камайтириш ва рақобатбардошликни оширишга хизмат қилади.

Иқтисодий механизмларни такомиллаштириш йўналишлари

Иқтисодий механизмлар ишлаб чиқариш фаолиятини рағбатлантириш ва ресурслар тақсимотини оптималлаштиришга қаратилган.

Молиявий рағбатлантириш тизими

Иш ҳақи, мукофот ва бонуслар тизимини натижаларга боғлаш ходимларнинг ишга бўлган қизиқишини оширади ва меҳнат унумдорлигини кўтаришга хизмат қилади.

Инвестиция сиёсати

Тўқимачилик саноатида инвестицияларни жалб этиш, хорижий сармояларни фаол киритиш ва давлат-хусусий шериклик механизмларини ривожлантириш ишлаб чиқаришни модернизация қилиш учун муҳимдир.

Инновацион ривожланиш

Янги технологиялар, автоматлаштириш ва рақамлаштириш ишлаб чиқариш харажатларини камайтиради ва маҳсулот сифатини оширади.

Солиқ ва кредит имтиёзлари

Соҳани қўллаб-қувватлаш мақсадида солиқ имтиёзлари, имтиёзли кредитлар ва субсидиялар жорий этилиши иқтисодий фаолликни оширади.

Ташкилий-иқтисодий механизмларни такомиллаштиришнинг асосий йўналишлари

Тўқимачилик ишлаб чиқаришини ривожлантириш учун қуйидаги устувор йўналишлар муҳим ҳисобланади:

- бошқарув тизимларини ислоҳ қилиш;
- кластер ва кооперация муносабатларини кенгайтириш;
- инвестициявий муҳитни яхшилаш;
- инновацион технологияларни жорий этиш;
- кадрлар тайёрлаш тизимини такомиллаштириш.

Хулоса

Тўқимачилик ишлаб чиқаришини ривожлантиришда ташкилий-иқтисодий механизмларни такомиллаштириш тармоқ барқарор ривожланишининг муҳим шарти ҳисобланади. Самарали бошқарув, иқтисодий рағбатлантириш ва инновацион ривожланиш ишлаб чиқариш ҳажмини ошириш, рақобатбардошликни мустаҳкамлаш ва экспорт салоҳиятини юксалтиришга хизмат қилади.

Шу боис, тўқимачилик саноатида ташкилий-иқтисодий механизмларни комплекс равишда такомиллаштириш мамлакат иқтисодиётининг узоқ муддатли ривожланишини таъминлашда муҳим аҳамият касб этади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Slack, N., Brandon-Jones, A., & Johnston, R. (2019). Operations Management. 9th ed. Pearson Education, London. – P. 215–247.
2. Hill, T., & Hill, A. (2011). Manufacturing Strategy: Text and Cases. Palgrave Macmillan, London. – P. 168–201.

3. Porter, M. E. (1985). *Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance*. Free Press, New York. – P. 121–158.
4. Gereffi, G., & Memedovic, O. (2003). *The global apparel value chain: What prospects for upgrading by developing countries*. United Nations Industrial Development Organization (UNIDO), Vienna. – P. 45–78.
5. Kaplinsky, R., & Morris, M. (2001). *A Handbook for Value Chain Research*. Institute of Development Studies, University of Sussex, Brighton. – P. 95–132

